

मभिनिःस्तीका तयोर्ध्वमापन्नमृतत्वमेति विषयदुःखान्याउक्तमणे भवतीति ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

॥ ११ ॥ प्रकृतेर्विक्रियादातुःकार्पण्यरूपणस्यदातृत्वमित्यादिः ॥ १२ ॥ कृष्णस्य श्यावच्छविर्धूसरतातच्छायापत्तिर्मरणचिन्हं छिद्रं छिद्रवन्तं ॥ १३ ॥ शवगंधमिति सुरभिद्वयेशवगंधग्रहइत्यर्थः ॥ १४ ॥ १५ ॥
 ॥ १६ ॥ अरिष्टज्ञानफलमाह एतावतीति ॥ १७ ॥ योगिनो मरणादन्यत्कर्तव्यं नास्तीत्याह प्रतीक्षमाण इति ॥ १८ ॥ मृत्युमपि नेच्छेच्चैदिमां वक्ष्यमाणान् क्रियां स्थातुं कर्तुं मिच्छेदित्याहायेति पूर्वोक्तरीत्या
 पृथिव्यादिजयाद्राधादिजयो भवतीति पंचभूतजनान् मृत्युं जयतीत्यर्थः तथा च श्रुतिः पृथ्व्याप्यते जो निलखे समुत्थिते पंचालके योगे प्रवृत्ते न तस्य रोगो न जरान् मृत्युः प्राप्तस्य योगाग्निमयं शरीरमिति ॥ १९ ॥
 सांख्ययोगयोर्मुख्यं फलमाह ससांख्येति सांख्यं च धारणे तियोग उच्यते ताभ्यां समुच्चिताभ्यां सहितं यथा स्यात्तथा विदितात्मा मृत्युं संसारं ॥ २० ॥ गच्छेदिति अक्षयं अपचयशून्यं अच
 आत्मच्छाया कृती भूतं ते पिसं वत्सरा युषः ॥ अतिद्युतिरतिप्रज्ञा अप्रज्ञा चाद्युतिस्तथा ॥ ११ ॥ प्रकृतेर्विक्रियापत्तिः षण्मासान् मृत्युलक्षणं ॥ देवतान्यवजानाति
 ब्राह्मणैश्च विरुद्धते ॥ २ ॥ कृष्णश्यावच्छविच्छायाः षण्मासान् मृत्युलक्षणं ॥ ऊर्णनाभेयथा चक्रं छिद्रं सोमं प्रपश्यति ॥ १३ ॥ तथैव च स हसांशु सप्तरात्रेण मृत्युभा
 क् ॥ शवगंधमुपाघ्राति सुराभिं प्राप्य योनरः ॥ १४ ॥ देवतायतनस्थस्तु सप्तरात्रेण मृत्युभाक् ॥ कर्णनासाव नमनंदं तदृष्टिविरागिता ॥ १५ ॥ संज्ञालोपो निरूप्य
 त्वं सद्यो मृत्युनिदर्शनं ॥ अकस्माच्च सवेद्यस्य वाममक्षिनराधिप ॥ १६ ॥ मूर्धतश्चोत्पतेद्भूमः सद्यो मृत्युनिदर्शनं ॥ एतावन्ति त्वरिष्टानि विदित्वामानवोत्सवान्
 ॥ १७ ॥ निशि चाह निचात्मानं योजयेत्परमात्मनि ॥ प्रतीक्षमाणस्तत्कालं प्रेतता भवेत् ॥ १८ ॥ अथास्य नेष्टं मरणं स्थातुं मिच्छेदिमां क्रियां ॥ सर्वगंधान्
 रसांश्चैव धारयीत नराधिप ॥ १९ ॥ ससांख्यधारणं चैव विदितात्मानरर्षभ ॥ जयेच्च मृत्युयोगे न तत्परेणांतरात्मना ॥ २० ॥ गच्छेत्प्राप्याक्षयं कृत्स्नमजन्म शिवमव्य
 यं ॥ शाश्वतं स्थानमचलं दुष्प्रापमरुतात्मभिः ॥ २१ ॥ इति ० भा ० शांति ० मोक्ष ० प ० याज्ञवल्क्यजनकसंवादे सप्तदशाधिकत्रिंशततमोऽध्यायः ॥ ३१ ॥
 याज्ञवल्क्य उवाच अव्यक्तस्थं परं यत्तत्पृष्टस्ते ह नराधिप ॥ परं गुह्यमिमं प्रश्नं शृणुष्व अवहितो नृप ॥ १ ॥ यथार्पणे ह विधिना चरताऽवनते नह ॥ मया दित्याद
 वात्मानियजूर्षिभिर्मथिलाधिप ॥ २ ॥ महता तपसा देवस्तपिष्णुः सेवितो मया ॥ प्रीतेन चाहं विभुना सूर्येणोक्तस्तदानघ ॥ ३ ॥ वरं वृणीष्व विप्रैर्ष्यदिष्टं ते सुदुर्लभं ॥
 तत्ते दास्यामि प्रीतात्मा मत्प्रसादो हि दुर्लभः ॥ ४ ॥ ततः प्रणम्य शिरसामयोक्तस्तपतां वरः ॥ यजूर्षिनोपयुक्तानि क्षिप्रमिच्छामि वेदितुं ॥ ५ ॥

लं अपरिणामि प्रकृतेरन्यदित्यर्थः ॥ २१ ॥ इति शांति ० मोक्ष ० नै ० भा ० सप्तदशाधिकत्रिंशततमोऽध्यायः ॥ ३१ ॥
 अव्यक्तस्थमिति अत्र अव्यक्तमव्याकृतं मायाशबलं हार्दाकाश इति पर्यायास्त्रिगुणाल्मकस्य कारणस्य ब्रह्मणो वाचकाः चक्रेनाभिरविश्रितेति प्रयोगदर्शनात्तत्र विशिष्टे निष्कण्ठं चक्रनाभिन्यायेन श्रितं वस्तु अव्य
 क्तस्थं किमव्यक्तं परं ब्रह्मतत्त्वाच्च परतस्तु किमिति पृष्टस्ते त्वयाहं ॥ १ ॥ निष्कलब्रह्म विद्यायादौ लभ्यं गोप्यत्वं देवता प्रसादप्राप्यत्वं च दर्शयितुमाख्यायिकामाह यथार्पणे त्यादिना आदित्यानीमानि शुक्लानिय
 जूर्षिवाजसेनेन याज्ञवल्क्येनाख्यायंत इति श्रुतेरादित्यप्रसादात्पंचदशशाखाद्द्रुर्ममवचनमत्यंतं पथं ममापि गहनं च निष्कलब्रह्म कथनमभूदित्याख्यायिका तात्पर्यं ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥